

Benedikt Otzen

16. DECEMBER 1929 – 11. JANUAR 2017

AF JESPER HØGENHAVEN

Professor, dr. theol. Benedikt Otzen, der blev indvalgt i Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab i 1989, var gennem et par generationer en af de førende danske forskere i Det Gamle Testamente, israelitisk-jødisk religion og litteratur og den Nære Orients historie i oldtiden.

Otzens videnskabelige arbejde spænder over et bredt emnefelt. Ud over det kanoniske Gamle Testamente spiller den apokryfe og pseudepigrafiske jødiske litteratur, Qumran-teksterne og det epigrafiske materiale fra oldtiden en central rolle i Otzens forskning, der tillige var kombineret med et indgående kendskab til bibelteksternes geografiske baggrund og en dyb kærlighed til Nærorientens topografi og kultur.

Benedikt Otzen kom fra et præstehjem, hvor teologisk lærdom var i højsædet; og det er logisk, at han i forordet til sin disputats også retter en tak til sine forældre for tilskyndelsen til videnskabeligt arbejde.

Otzens videnskabelige løbebane indledtes allerede i løbet af hans studietid på Det teologiske Fakultet i København. I 1953 besvarede han universitetets prisspørgsmål og opnåede Københavns Universitets guldmedalje for sin besvarelse. Ganske betegnende er det, at prisopgavens emne var Dødehavsrullerne, nærmere betegnet ”en oversættelse og kommentar til den såkaldte ”Manual of Discipline” fra Ain Feshka-fundet ved Det Døde Hav.”

Her var tale om et pionerarbejde i den konkrete forstand, at håndskrifterne fra det Døde Hav først var blevet draget frem af deres klippehuler efter to årtusinders glemsel i 1947 og årene derefter. Man har med god ret talt om århundredets tekstfund; og håndskrifterne – hvoraf rundt regnet en fjerdedel er gammeltestamentlige skrifter, resten anden antik jødisk litteratur – har vist sig at have en formidabel betydning for forståelsen af den gammeltestamentlige litteratur og den jødiske religions historie i oldtiden.

Fra samme år (1953) er Otzens første offentliggjorte videnskabelige artikel, trykt i det nordiske tidsskrift *Studia Theologica*. Den drejede sig om Dødehavsskrifterne og det pseudepigrafiske jødiske skrift De Tolv patriarkers Testamenter, som er overleveret på græsk, og som formentlig er nogenlunde samtidigt med teksterne fra Qumran.¹ Otzen går i denne tidlige artikel med solid tekstbaseret grundighed selvstændigt og nuanceret til spørgsmålet om Dødehavsteksternes baggrund og oprindelse. Således argumenterer han i artiklen for, at Qumran-samfundet ikke uden videre kan identificeres med de antikke kilders essæere, som det ellers var den gængse opfattelse på dette tidspunkt. Der er nok tale om et slægtskab og formentlig et fælles historisk udspring, men essæernes og Qumran-sektens forhold til hellenismen og den gammeltestamentlig-jødiske tradition peger i to forskellige retninger.

Med beskæftigelsen med Qumran-håndskrifterne og den antikke jødedomslitteratur er et par vigtige pejlemærker for Otzens videnskabelige arbejde allerede aftegnet.

Efter at have erhvervet den teologiske kandidatgrad i 1955 er Otzen i 1959 sammen med sin kollega Eduard Nielsen med til at lægge grunden for dansk forskning i Dødehavsteksterne gennem udgivelsen af en kommenteret videnskabelig oversættelse af de dengang kendte håndskrifter fra Qumran.²

Skønt her er tale om et arbejde, der blev til over forholdsvis kort tid, er anlægget og niveauet imponerende. Udgivelsen udmærker sig ved sin akribi og sit gennearbejdede lærde noteapparat blandt striben af oversættelser til moderne europæiske sprog, som udkommer i årtiet efter, at Qumran-teksterne er blevet kendt og offentliggjort.

Benedikt Otzens akademiske karriere bliver fra 1958 og de næste mange år frem knyttet til Aarhus Universitet, hvor han er ansat først som videnskabelig assistent, siden som universitetsadjunkt og fra 1964 til sin pensionering i 1993 som professor i det Gamle Testamente.

I 1964 erhvervede Otzen doktorgraden ved Aarhus Universitet på en afhandling om Deuterozakarja, anden del af det gammeltestamentlige profetskrift Zakarias Bog, kapitel 9-14.³

Vi befinder os også her i den kronologisk sene ende af den gammeltestamentlige litteratur og historie, selv om Otzen i en minutiøst gennemført solid argumentation plæderer for en noget tidligere datering af store dele af tekstkomplekset Zakarias 9-14, end mange andre forskere har været inde på.

Med professoratet i Det Gamle Testamente følger naturligt også ansvaret for det samlede fagområde. Et fornemt udtryk for Otzens overblik over et omfattende og komplekst forskningsfelt er hans fremstilling *Israelitterne i Palæstina* fra 1977.⁴ Her går forskning og didaktik på smukkeste måde hånd i hånd.

Bogen kombinerer det tekstbaserede gennem en række udvalgte nærlæsninger af GT-tekster med en koncis, nuanceret og forbilledlig klar præsentation af fagets hovedproblemer og den hidtidige forsknings løsningsforslag, så læseren føres direkte ind i den kritiske diskussion.

Sin egen samlede tolkning af den bevægelse, som finder sted i løbet af de sidste århundreder før og det første århundrede efter vor tidsregnings begyndelse, hvor den gammeltestamentlige periode finder sin afslutning, og vi ser fremkomsten af den righoldige efterbibelske litteratur, fremlagde Otzen i 1984 i bogen *Den antike jødedom*.⁵ Bogen, der også er udkommet i en engelsk oversættelse, er eksemplarisk i sin forening af beherskelsen af et omfattende, varieret stof og en klar tese. Otzen adresserer her det mangefacetterede spørgsmål om, hvilke transformationer der i den hellenistiske periode finder sted i den jødiske kultur og religion. Hans bud er, at forståelsen af, hvad guddommelig åbenbaring betyder, og hvor åbenbaringen lokaliseres, undergår en vigtig forandring. I den ældre tradition er det Moseloven, der i egentligste forstand opfattes som åbenbaring, hvorimod et videre åbenbaringsbegreb sætter sig igennem i den senere periode og genererer en bred vifte af åbenbaringsrelaterede skrifter, herunder den apokalyptiske litteratur, hvor visioner tilskrives prominente figurer fra fortiden som Enok, Abraham, Amram og Ezra. Et andet træk, der kendetegner denne fase i den antikke jødedom, er den udprægede dualisme, som man møder i den senere del af litteraturen.

Netop forståelsen og tolkningerne af disse transformationer af jødisk kultur og religion i den seneste del af den gammeltestamentlige periode har vundet hævd som et centralt forskningsfelt i de senere årtier. Otzen stod her som sin helt egen selvstændige profil, ikke i et radikalt opgør med tidligere forskergenerationer, men

med en nuanceret kritisk og nysgerrig tilgang som sit bestandige videnskabelige udgangspunkt.

Benedikt Otzen var gennem en årrække medlem af den gruppe, der stod for nyoversættelsen af Det gamle Testamente, som udkom i 1992. Et projekt, som Otzen havde ganske særlige videnskabelige forudsætninger for at stå i spidsen for, var oversættelsen af de gammeltestamentlige apokryfer, som forelå i 1998; og naturligvis var det Benedikt Otzen, der som den ledende kraft bag tilblivelsen holdt festforelæsningen på Aarhus Universitet i anledning af udgivelsen.

Til de gammeltestamentlige apokryfer hører beretningen i Judits bog om den heltmodige kvinde, der redder sin hjemby fra undergang ved at forføre og dræbe den fjendtlige general. Judit beskrives i den danske oversættelse sådan:

Så badede hun sig, salvede sig med fin olie, satte sit hår op, tog en turban på og iførte sig sine festklæder, som hun havde båret dengang hendes mand Manasse levede. Hun tog sandaler på fødderne, pyntede sig med ankelkæder, armbånd, fingerringe, øreringe og med alle sine andre smykker og gjorde sig så smuk, at hun kunne besnære alle de mænd, som fik hende at se (Judits bog 10,4).

Otzens vedvarende engagement i den antikke jødiske litteratur som forskningsfelt gav sig også udslag i en kommenteret oversættelse af tre pseudepigrafiske legender i 2009, udarbejdet sammen med Karin Friis Plum og Jørgen Ledet Christiansen.⁶

Som medlem af H.P. Hjerl Hansen Mindefondet for Dansk Palæstinaforskning 1971-2015 gjorde Otzen en stor indsats for det videnskabelige arbejde med bibelfagene og den nærorientalske arkæologi, som relaterer sig til udforskningen af de bibelske lande. En særlig omtale fortjener i denne forbindelse hans arbejde med at reorganisere biblioteket på Det Danske Institut i Damaskus.

Benedikt Otzen beklædte gennem årene en lang række redaktionshverv og var involveret i diverse danske og internationale serier og fagtidsskrifter, bl.a. *Dansk Teologisk Tidsskrift* og *Vetus Testamentum*.

Alle, der var så heldige at kende Benedikt Otzen – Ben, som hans venner (og vi var mange) kaldte ham – som kollega, fagfælle og ven, har beholdt indtrykket af hans overordentlige venlighed og generøsitet. Han var i den forstand af den gamle skole, at videnskabeligt akademisk arbejde var noget, der væsentlig foregik i den enkeltes studerekammer. Videnskabeligt teamwork eller teambuilding, som skulle

sættes i scene, var ikke hans stil. På det mere uformelle, menneskelige plan oplevede man til gengæld som yngre kollega altid Ben som en inspirerende, opmuntrende og støttende kollega og mentor. Man var aldrig i tvivl om, hvilket vidende og i smukkeste forstand dannet menneske man stod over for. Der var noget nærmest aristokratisk over hans karakteristiske diktion i forening med en hjertevarme og en dyb kærlighed til det fag og de tekster, der stod så centralt og stærkt i hans forskerliv og hans liv i det hele taget.

Æret være hans minde!

- 1 Benedikt Otzen, "Die neugefundenen hebräischen Sektenschriften und die Testamente der zwölf Patriarchen", *ST* 7 (1953), 125-157
- 2 Eduard Nielsen og Benedikt Otzen, *Dødehavsteksterne. Skrifter fra den jødiske menighed i Qumran i oversættelse og med noter*, København: G.E.C. Gad 1959
- 3 Benedikt Otzen, *Studien über Deuterostacharja* (Acta Theologica Danica 6), København: Munksgaard 1964
- 4 Benedikt Otzen, *Israelitterne i Palæstina. Det gamle Israels historie, religion og litteratur*, København: G.E.C. Gad 1977
- 5 Benedikt Otzen, *Den antike jødedom. Politisk udvikling og religiøse strømninger fra Aleksander den Store til kejser Hadrian*, København: G.E.C. Gad 1984
- 6 Karin Friis Plum, Jørgen Ledet Christiansen og Benedikt Otzen, *Tre jødiske legender. Josef og Asenat. Jobs Testamente. Abrahams Testamente*, København: Anis 2009.